

Чехословаччині та Угорщині [9, с. 201].

Великі масштаби переселення до країн Південної Америки були зумовлені імміграційними обмеженнями, вжитими урядами США і Канади. Опосередковано вони відповідали намірам польських властей, що прагнули скерувати українську й єврейську еміграцію в Аргентину, Бразилію, Парагвай, Уругвай. З огляду на поміркований характер імміграційного законодавства і незначні квоти «показових грошей» сюди масово емігрувало найбідніше українське населення Волинського та Поліського воєводств.

Соціальна адаптація емігрантів з Західної України в країнах імміграції майже скрізь була дуже складною. У більшості випадків емігранти неодноразово змінювали місце поселення і характер заняття, не раз зазнавали знущань і були ошукані роботодавцями і шахраями.

Загалом упродовж 20–30-х років ХХ ст. еміграція з Західної України є вагомим сторінкою в історії краю. Вона зумовила чисельне зростання українських, польських та єврейських осередків у багатьох країнах й опосередковано сприяла зміцненню їхньої ролі в господарському і суспільно-політичному житті країн імміграції. Водночас еміграція трагічним чином позначилася на долях багатьох десятків тисяч людей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бачинський Ю. Українці в ЗДА / Юліан Бачинський. – Львів, 1928. – 343 с.
2. Українська еміграція: від минулого до сьогодення / [Лановик Б. Д. Траф'як М. В. та ін.]. – Тернопіль, 1999. – 512 с.
3. Зарубіжні українці: Довідник. – К., 1991. – 252 с.
4. Трошинський В. Українці в світі / В. Трошинський – К., 1999. – 352 с.
5. Євтух В. Зберігаючи українську самобутність / Володимир Євтух. – К., 1990. – 78 с.
6. Трошинський В. Українці в світі / В. Трошинський, А. Шевченко. Україна крізь віки. – Т. 15 – К. – 2001 – 142 с.
7. Шлепаков А. Українці в зарубіжному світі / А. Шлепаков – К., 1991. – 124 с.
8. Історія української еміграції: Навчальний посібник / За ред. Лановика Б. Д. – К.: Вища школа, 1997. – 520 с.
9. Роль та місце української діаспори в становленні незалежної Української держави / [Лановик Б. Д. та ін.]. – Тернопіль, 2001. – 292 с.

Штокалюк Д.

Науковий керівник – доц. Терещенко В.Д.

ПОЛІТИЧНІ РЕПРЕСІЇ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ НА ТЕРИТОРІЇ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ 1939-1941 РР.

Входження західноукраїнських земель в склад Радянського Союзу відбулось у вересні – листопаді 1939 року. Воно мало позитивну та негативну сторони – здійснилась споконвічна мрія українців – об'єднання українських етнічних земель в складі однієї держави – УРСР, але цей процес супроводжувався радянізацією, особливою ознакою якої були репресії спрямовані проти польського та українського населення, котрі проводились з метою усунути старий лад та побудувати новий вигідний для московського керівництва.

Актуальність даної теми визначається потребою дослідити репресії на території Галичини та Волині, їх вплив на становлення радянської влади в Західній Україні 1939-1941 рр.

Мета є у виявленні передумов, причин, механізмів репресій і їх наслідків для населення західноукраїнського населення.

Завдання полягає визначенні на основі статистичних даних про кількісний склад репресованих серед польського та українського населення, які постраждали в ході репресій вересня 1939 – 22-29 червня 1941 рр.

Оскільки, ця сторінка історії України важливою для дослідження возз'єднання українських земель в складі СРСР, її дослідженням займались ряд вчених серед яких: Білоцерківський В.Я [1], Пасічник М.С. [2], Лазарович М.В. [3], Бойко О.Д. [4].

Автори В.Я. Білоцерківський та М.С. Пасічник наводять дані про економічне становище населення Західної України в період 1939-1941 рр. та репресій, котрі проводила радянська влада [1; 2].

Із роботи М.В. Лазаровича «Історія України» можна почерпнути інформацію про спосіб репресування польського та українського населення, тобто він подає дані, свідчення про способи знущання на жертвами репресій та дослідження завдяки яким були знайдено рештки репресованих у 1990-х рр. [4].

О.Д. Бойко подає інформацію про наслідки репресії радянської влади щодо польського населення та їх вплив на населення Західної України [4].

Документальною базою служить збірник «Депортації Західні землі України кінця 30-х – початку 50-х рр. Т.1.» [5].

23 серпня 1939 був підписаний «пакт про ненапад Рібентроп-Молотова» між Фашистською Німеччиною та Радянським Союзом згідно, якого були поділені сфери впливу двох диктаторів Адольфа Гітлера та Йосипа Сталіна. Як наслідок 17 вересня 1939 року червона армія вступила на територію Західної України. У листопаді були проведені Народні збори Західної України на яких було ухвалено рішення про приєднання західноукраїнських земель до складу СРСР. Радянське керівництво почало репресії проти тих категорій населення, котрі становили загрозу для встановлення радянської влади на території Західної України.

Засоби і об'єкти виробництва були зосереджені в руках поляків, тому радянська влада репресувала польських фахівців, як наслідок це ускладнювало становище усунення колишніх власників підприємств, інженерів та техніків, які добре знали виробництво. Лише у Львівській області до квітня 1940 р. було звільнено близько 14 тис. осіб. Тому значно знизилася ефективність виробництва. Націоналізація навіть невеликих підприємств, магазинчиків, демонтаж кооперації призвели до перебоїв у постачанні населення, з'явилися черги

в магазинах. Дефіцитом стали білий хліб, м'ясо і м'ясні продукти, навіть сіль і мило. Уже через кілька місяців після аграрної реформи розгорнулася сталінська колективізація з масовими репресіями, розкуркулюванням, що проводилися як кампанія боротьби проти «соціально ворожих елементів» [1, с. 387].

Найважчий удар був нанесений по інтелігенції, причиною цього було те що еліта особливо політична була носієм іншої ідеології. Вночі, без розголосу, за заздалегідь складеними списками, були заарештовані лідери-функціонери, багато рядових членів всіх політичних партій, навіть КПЗУ і польської компартії. Їх відправили до сумнозвісних таборів для польських офіцерів, і там у квітні-травні 1940 р. були розстріляні десятки тисяч людей. Ці та інші спроби засобами фізичного винищення та ідеологічного впливу, які мали перетворити населення на слухняне знаряддя нової влади, викликали опір, передусім у молодіжному середовищі [2, с. 387]. Основною причиною таких дій було побоювання радянського керівництва щодо досвіду, котрого здобули діячі КПЗУ під час окупації Західної України Польщею.

Сталін розправився з тими, хто голосував за возз'єднання українських земель у 1939 р. НКВС ліквідував Кирила Студинського і Петра Франка – депутатів Верховної Ради України, відомих українських вчених, прогресивних інтелігентів. Студинський – старійшина депутатів Народних зборів Західної України – очолював вибрану делегацію Галичини в Київ. Репресії на західноукраїнських землях проводилися з жахливим розмахом протягом 1939–1941 рр. [2, с. 105].

Найпоширенішим різновидом репресій були депортації, коли тисячі ні в чому не повинних людей, затаврованих як «вороги народу», без усякого слідства, суду та навіть без формального звинувачення арештовували і в товарних вагонах вивозили вглиб СРСР на широкі простори Крайньої Півночі, Сибіру, Казахстану, Далекого Сходу. Чимало їх, насамперед дітей та стариків, гинули по дорозі від голоду, холоду, пошестей, знущань конвоїрів. Ті ж, хто виживав, у нелюдських умовах змушені були працювати на благо «соціалістическої родини» [3, с. 423].

Після відступу поляків було залищено багато в'язниць, котрі були використані НКВС для боротьби із ворогами польського та українського походження. Водночас із поширенням репресій на ново приєднаних територіях було розширено створено широку та тюремну мережу, яка нараховувала 25 в'язниць і дві внутрішні тюремні камери [3, с.423].

Як свідчать факти, у Стрийській тюрмі навіть куль не тратили па свої жертви. У черепах останків, розкопаних тут у червні 1990 р., знайдені однакові специфічні отвори. На думку експертів, нещасних вбивали спеціальними молотом чи довбнею з гострими наконечниками. Були черепи з проломами, як від ударів важким молотом. За словами свідків, жертву заводили влязну, після чого проводили в спеціальну кімнату і там — били довбнею по голові. Очевидці згадували, що в дні масових розправ крові там було так багато, що вона сягала катам вище ступні. Щоб не було чути криків і зойків мордованих, день і ніч на території тюрми ревіли мотори тракторів. Кривава робота йшла цілодобово. У яму, куди скидали вбитих, сипали вапно, перекладали дошками, трохи накривали землею і знову скидали шар трупів. Розкопана яма була глибиною понад два метри [3, с.423].

Для нелюдів у формі НКВС не було нічого святого. Не гребували нічим: затискали між дверима пальці, пхали голки під нігті, били по босих п'ятах палицями [3, с.423].

У Тернопільській тюрмі, як подає відомий краєзнавець Г. Грещук зі свідчень очевидця, «трупи помордованих були жахливо понівечені, мали відрубані чи викручені руки й ноги, повипалювані очі. Московські катюги застосовували до свого кривавого ремесла сокири, щоб завдати своїм жертвам якнайбільших мук. У жінок, яких я бачив у камерах, були по відрізувані груди і повикручені руки й ноги та порозбивані голови. У кожній камері було по 60 і більше трупів, а камер було в Тернопільській тюрмі, яку збудували ще поляки, дуже багато. В одній камері я побачив трупи двох дівчат, зв'язаних докупі колючим дротом. В одній був розпорений живіт і в нього вложено kota, у другій була здерта з рук шкіра від долонь по лікті. На рани було насипано ячмінні остюки. У камері на першому поверсі я побачив прибитий до стіни цвяхами труп молодого, може 30 літнього чоловіка...». Найжахливіше, що більшовицькі карателі знищували навіть дітей [3, с. 423].

У в'язницях Львівської області було розстріляно 2464 особи, Дрогобицької – 1101, Станіславської – 1000, м. Луцька – 2000, у Ковелі – 194, Дубні – 260, Перемишлі – 267... – всього понад 16 тис. осіб. Згідно з даними митрополита А. Шептицького, з однієї тільки Галичини радянська влада депортувала бл. 400 тис. українців. На початку 1941 р. тут перебувало бл. 25 тис. ув'язнених, головним чином студентів, учителів, лікарів, адвокатів, представників заможнішого населення. Особливо трагічно склалася їхня доля з початком німецько-радянської війни, коли нарком внутрішніх справ Л. Берія розпорядився «...розстріляти всіх осіб, що перебувають під слідством, засуджених за контрреволюційні злочини, а також осіб, що скоїли розтрата у великих розмірах» [1, с. 387; 3, с. 424].

Наслідком приєднання Західної України стали репресії, чисельність жертв різниться, оскільки спочатку вона подавалась з погляду польської сторони, але після перегляду архівів кдб-фсб кількість жертв була зменшене із 1,2 млн – 400 тис осіб. З осені 1939 р. по літо 1940 р. було репресовано за політичними ознаками і депортовано до Сибіру без суду і слідства близько 10% населення: всього 312 тис. сімей, 1173 тис. осіб. Тисячі жінок і дітей померли там від хвороб і тяжких умов життя. Такі ж репресії проводились і в містах. Вже 6 липня 1941 р. начальник тюремного управління НКВС УРСР Філіппов доповідав начальству про виконану «роботу», тобто розстріли в'язнів [1, с. 387; 3, с. 424].

Загалом за 1939 – 1941 рр. жертвами репресій – депортацій, ув'язнень, рострилів став чи не кожен десятий мешканець Західної України. В одній Галичині – Дрогобицькій, Львівській, Станіславській та Тернопільській областях – за підрахунками дослідника І. Андрухів, за той період населення зменшилось майже 700 тис. осіб. Ці дані свідчать, що репресії комуністичного режиму, так і на ново приєднаних західноукраїнських землях, мали масовий характер і були спрямовані на знищення і асиміляцію української нації [3, с. 425].

В період «Горбачовської перебудови» відбулась ліберизація та демократизація суспільства та

держави. Саме вона стала поштовхом до дослідження минушини. Під час розкопок наприкінці 80-х років одного з місць масових страт 1939 р. у «Дем'яновому лазі» – урочищі під Станіславом у моторошному «звалищі» людських кісток і напівзотлілого одягу знайшли крихітний скелетик: немовля було дротом прив'язане до матері, навіть збереглися рештки пелюшки [3, с.424].

Таким чином, приєднання Західноукраїнських земель мало ряд позитивних сторін, серед яких відбулось возз'єднання двох частин України – Західної та Східної (Наддніпрянської), але була негативна сторона, а саме воно відбулось в умовах репресій щодо польського та українського населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білоцерківський В. Я. Історія України: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. — 495 с.
2. Пасічник М.С. Історія України: Навч. посібник. – 2 – е вид., стер. – К.: Знання, 2006. – 735 с.
3. М.В.Лазарович. Історія України. Навчальний посібник. – 2-ге видання, доповнене, перероблене. – Тернопіль, 1999. – 147 С.
4. Бойко О.Д. Історія України: посібник. – К.: Видавничий центр «академія», 2001. – 656 с.
5. Депортації Західні землі України кінця 30-х – початку 50-х рр.. Документи, матеріал, спогади у 3-ох томах. Т.1. (1939 – 1945 рр.) Львів. – 1996 . – 750 с.

Ткаченко І.

Науковий керівник – доц. Лахманюк Т. В.

УКРАЇНА ТА ТУНІС: ШЛЯХИ СПІВРОБІТНИЦТВА

Міжнародне співробітництво ще з давніх-давен складало невід'ємну сторінку розвитку тієї чи іншої країни. Декілька століть Україна не мала власної державності, перебувала у сфері впливу поневолювачів, а отже говорити про самостійну діяльність і представництво на світовому рівні було марно. Лише після здобуття незалежності в 1991 р., перед Україною постали нові перспективи та можливості співпрацювати не лише з державами колишнього СРСР, але й з країнами Заходу, Сходу, а також – Азії та Африки. Не винятком став і Туніс, який одним із перших визнав незалежність України та люб'язно протягнув руку допомоги слабкій у всіх відношеннях державі. Цей факт виявився вельми сприятливим для України, адже Туніс вважають однією із найрозвиненіших країн Північної Африки, з хорошою інфраструктурою та чималими запасами нафти. Незважаючи на те, що Туніс більш як у три рази менший від України за площею, він здобув незалежність ще в 1956 р., пройшов значно довший шлях до міжнародного визнання, здобув чимало досвіду, яким зараз ділиться із Україною. В свою чергу, Україна повертає Туніс своїми науковцями, а також перспективами торговельно-економічного співробітництва.

Оскільки, встановлення політичних, торговельно-економічних, науково-технічних, культурних, а також соціальних зв'язків між Україною та Тунісом відбулося лише на зламі ХХ–ХХІ ст., повноцінного дослідження цієї теми як в українських, так і у туніських наукових колах немає. Можна виділити В. В. Макуха, який займався дослідженням взаємовідносин між Україною та країнами Магрибу, в тому числі й України та Тунісу [1]. Крім того, джерелознавчу бузу дослідження становлять Протоколи й Угоди, які були підписані урядами України та Тунісу [6–9, 10–11]. Чималу роль у пошуку інформації відіграли й журналісти, які систематично, ще з 2000-х рр. інформують громадськість про події, які сприяють поглибленню взаємовідносин між Україною та Тунісом [2, 12]. Сучасне інформаційне суспільство важко уявити без інтернету, а тому Посольством України в Туніській Республіці створило сайт, на якому кожен із жителів як України, так і Тунісу може дізнатися про ті чи інші події, які відбулися, чи угоди, які було підписано представниками України й Тунісу [3–5, 8].

Мета дослідження: простежити динаміку розвитку взаємовідносин між Україною і Туніською Республікою, виявити її позитивні та негативні віхи, з'ясувати вплив співробітництва на розвиток даних країн.

Політична співпраця – один із основних напрямків міжнародного співробітництва. Налагодження політичних взаємозв'язків і підписання низки договорів та угод – шлях до міцної дружби та взаємодопомоги. Тунісько-українські відносини почали розвиватися після здобуття Україною незалежності. 25 грудня 1991 р. Туніс офіційно привітав Україну із здобуттям незалежності, а президент Тунісу Зін Ель Абдін Бен Алі офіційно надіслав привітання президентові України. Дипломатичні відносини між Україною і Туніською Республікою встановлені 24 червня 1992 р. шляхом підписання відповідного Протоколу під час перебування у Києві Місії дружби та доброї волі Тунісу на чолі з Міністром охорони здоров'я Далі Джазі [5, 6].

11 жовтня 1993 р., коли почало функціонувати Посольство Туніської Республіки в Україні. А от українське Посольство відчинило свої двері у Тунісі лише 20 вересня 1996 р. За майже двадцять років співпраці між Україною та Тунісом послами було п'ять представників України. У зв'язку з фінансовими труднощами вже 24 червня 1997 р. було оголошено про рішення Уряду Туніської Республіки закрити своє посольство в Києві.

У часи встановлення україно-туніських відносин з офіційним візитом до Тунісу в грудні 1993 р. вирушив президент України Леонід Кравчук. Під час візиту було підписано Декларацію про принципи дружби та співробітництва між Україною та Тунісом. Крім того, під час цієї подорожжі президенти обох країн обговорили низку домовленостей, які стали основою співробітництва у майбутньому. Світ побачили ряд угод про співпрацю в торговельно-економічній та науково-технічній сферах. Протоколом щодо політичних консультацій між МЗС України і МЗС Туніської Республіки від 1 лютого 1993 р., підписаний під час перебування в Тунісі урядової делегації України на чолі з Першим заступником міністра закордонних справ України М. П. Макаревичем, який є важливим